

KS. JÓZEF SWASTEK

WSPÓŁPRACA SŁUGI BOŻEGO KSIĘDZA PRAŁATA
JÓZEFA ANTONIEGO ROBERTA SPISKEGO
Z KSIĘDZEM JÓZEFEM WAWRZYŃCEM WIECKIEM
WE WROCŁAWIU

Na przestrzeni lat 1842-1911 powstały na Śląsku aż cztery rodzime zgromadzenia żeńskie. W 1842 roku tercjarka Trzeciego Zakonu św. Franciszka Klara Dorota Wolff († 4 I 1853) założyła Zgromadzenie Sióstr św. Elżbiety; w 1854 r. Sługa Boży ks. Jan Schneider (ur. 7 XII 1876) założył we Wrocławiu Zgromadzenie Sióstr Maryi Niepokalanej; w dniu 14 VI 1859 r. Sługa Boży ks. prałat Robert Spiske († 5 III 1888) założył we Wrocławiu Zgromadzenie Sióstr św. Jadwigi a w 1911 r. Sługa Boża Gabriela Klause († 23 XI 1942) założyła we Wrocławiu Zgromadzenie Sióstr Bożego Serca Jezusa.

Powyżsi założyciele i założycielki zgromadzeń zakonnych odegrali doniosłą rolę w rekatolizacji diecezji wrocławskiej w XIX wieku, a swą działalnością wypracowali podstawy Akcji Katolickiej. Ich rola jest porównywalna z działalnością św. Wincentego à Paulo (1581-1660) we Francji czy też świętego Jana Bosco (1815-1888) w Italii.

Wspomniane wyżej zgromadzenia żeńskie odznaczały się maryjną i eucharystyczną pobożnością. Wspomniani wyżej Założyciele i Założycielki w pogłębionym kulcie Matki Bożej i naśladowaniu Jej cnót widzieli najlepszy sposób na ówczesne niedomagania społeczne i trapiące ówczesny Kościół na Śląsku błędy i herezje (ruch neologów, hezmezjanizm, güntherianizm, rongeanizm).

W niniejszym artykule zwrócę szczególniejszą uwagę na religijną i społeczną współpracę ks. prałata Roberta Spiskego z ks. doc. dr. hab. Józefem Wawrzyńcem Wieckiem (1820-1903).

Robert Spiske urodził się 29 stycznia 1821 roku w parafii Świętej Jadwigi w Leśnicy koło Wrocławia. Sakramentu chrztu św. udzielił mu ówczesny proboszcz w Leśnicy, ks. Aloys Jedermann. Na chrzcie św. otrzymał imiona Józefa, Antoniego i Roberta. Posługiwał się w życiu codziennym tylko tym trzecim imieniem. Był on trzecim dzieckiem w rodzinie Antoniego Spiskego i Tekli Hermann, córki rektora szkoły św. Mikołaja we Wrocławiu. Miał dwie siostry: Augustynę († 1887) i Julię († 1890) oraz brata Stefana († 1892). Wychowywał się w bardzo pobożnej, choć ubogiej rodzinie. Marzeniem Jego rodziców było, aby jedno z ich dzieci poświęciło się wyłącznej służbie Bożej. To pragnienie rodziców korespondowało z jego odczuciami. We własnoręcznie napisanym życiorysie wyznał, że pod wieczór każdego dnia modlił się tymi słowami: „Panie, daj mi stać się godnym kapłanem albo zabierz mnie. W obydwu wypadkach bądź mi litościwy”. Lata spędzone w domu rodzinnym uważał za najbardziej szczęśliwe, mimo iż jego życie kapłańskie było bardzo udane.

Po ukończeniu szkoły średniej we Wrocławiu (w Gimnazjum św. Macieja) odbył studia teologiczne na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego. Opanował biegle język łaciński i francuski. Miał nieprzeciętne uzdolnienia do pracy naukowej. Nosił się nawet z myślą uzyskania doktoratu na uniwersytecie i poczynił pewne wysiłki w tym kierunku; interesował go problem przeistoczenia w Eucharystii. W jego aktach osobowych znajduje się nawet manuskrypt na ten temat. Stanowi on przymiarkę do uzyskania stopnia naukowego (doktoratu) z teologii. Doszedł jednak do wniosku, że człowiek jest bardziej przeznaczony do działania aniżeli do naukowych spekulacji. Chciał się totalnie poświęcić Bogu w duszpasterstwie, szczególnie poprzez służbę biednym dzieciom oraz tym, którzy z różnych powodów nie mogli sobie poradzić w życiu. Dla tych celów wykorzystywał niezwykle talent kaznodziejski. Posiadał szczególnie dar przemawiania do innowierców. Otwierały się przed nim serca pokutujących grzeszników.

Jego zdolności duszpasterskie uwydatniły się szczególnie w dziedzinie opieki nad dziećmi, ludźmi starymi oraz pracy z konwertytami. W tych dziedzinach miał imponujące osiągnięcia. Ordynariusz wrocławski książę dr Heinrich Förster w swym sprawozdaniu do Rzymu z 1858 roku napisał, że „ks. Robert Spiske, kuratus w kościele Najświętszej Maryi Panny na Piasku we Wrocławiu, [...] dzięki swym kazaniom i pouczeniom oraz wielkiemu osobistemu umar-

twieniu zdołał nawrócić na wiarę katolicką ponad dwa tysiące innowierców¹.

Po przyjęciu święceń kapłańskich w kościele św. Krzyża we Wrocławiu w dniu 18 VI 1847 r. z rąk świątobliwego ordynariusza wrocławskiego, księcia dr. Melchiora von Diepenbrocka, pełnił przez rok funkcję seniora alumnatu. Była to funkcja bardzo zaszczytna, a powierzano ją zwykle najwybitniejszym i najzdolniejszym neoprezbiterom. Główną jego powinnością na tym stanowisku było nauczanie kleryków ceremonii kościelnych, odmawianie brewiarza oraz świadczenie pomocy duszpasterskiej we Wrocławiu i jego okolicach. Jednym z jego wychowanków w roku akademickim 1847/48 był późniejszy Jego zwierzchnik – bp dr Robert Herzog (1882-1886), który w 1883 r. mianował go kaznodzieją katedralnym, kanonikiem gremialnym Kapituły Katedralnej św. Jana Chrzciciela i radcą Generalnego Wikariatu.

W dniu 20 VI 1848 r. ks. Robert Spiske otrzymał nominację na wikariusza parafii Najświętszej Maryi Panny na Piasku. W parafii tej pracował do 4 II 1864 roku, z przerwą od 2 IX 1851 do 18 I 1852 r., kiedy to sprawował funkcję administratora parafii św. Michała i Wszystkich Świętych we Wrocławiu. Od 18 I 1852 do 1 V 1854 r. pracował obok Sługi Bożego ks. Jana Schneidera († XII 1876 r.), jednego z najwybitniejszych kapłanów diecezji wrocławskiej na przestrzeni jej historii i założyciela zgromadzenia Sióstr Maryi Panny. Ich współpraca przerodziła się w dożgonną przyjaźń.

W parafii tej pracował początkowo przy boku ks. Antona Jandera (7 VII 1861), a następnie ks. dr. Franza Hoffmanna (od 27 X 1848). Ks. dr F. Hoffmann był tragiczną postacią. Dnia 16 III 1852 r. został on zasuspendowany przez księcia kard. dr. Melchiora Diepenbrocka, a pięć miesięcy później został złożony z urzędu. Prowadził on nieprzyjemne spory ze swym ordynariuszem. Wyjechał nawet do Rzymu, aby dochodzić swych praw przeciwko swemu duchowemu zwierzchnikowi. Zmarł nagle w Rzymie w dniu 13 IX 1855 r. i został pochowany na niemieckim cmentarzu Campo Santo w Rzymie. Jego następcą został mianowany ks. doc. dr Józef Wawrzyniec Wieck (1820-1903). Nominację na proboszcza otrzymał w dniu 12 XI 1852 r.,

---

¹ Archiwum Watykańskie, *Sacra Congregatione del Concilio (Wratislaviae)*, za: W. Urban, *Z dziejów duszpasterstwa w Archidiecezji Wrocławskiej w czasach nowożytnych*, Warszawa 1971, s. 428.

ale parafię tę objął dopiero 4 I 1853 r., a 31 V 1853 r. został wprowadzony w urząd. Zarządzał tą parafią do dnia 4 I 1872 r., to jest do czasu nominacji na stanowisko kanonika Kapituły Katedralnej.

Nowy proboszcz parafii Najświętszej Maryi Panny na Piasku, ks. doc. dr Józef Wieck, był zaledwie starszy o pół roku od księdza Roberta Spiskego (urodził się 27 VIII 1820 r.). Miał opinię wybitnego kapłana społecznika. Należał – oprócz Augusta Reichenspergera i ks. Wilhelma Emmanuela von Kettelera – do utalentowanych promotorów ruchu wincentyńskiego w Niemczech. Konferencje te założył w roku 1833 bł. Fryderyk Ozanam. Ruch wincentyński miał wpływ na powstanie licznych organizacji kobiecych, które opiekowały się chorymi kobietami, niechcianymi dziećmi porzucanymi na ulicach, wysypiskach śmieci, w parkach. Opiekował się także zagrożonymi prostytutką dziewczętami. W drugiej połowie XIX wieku, w związku z uprzemysłowieniem Wrocławia, napływało do stolicy Śląska – w poszukiwaniu pracy – dużo dziewcząt i kobiet. Z braku dachu nad głową, a często i odpowiedniej pracy – padały ofiarą prostytucji. Organizacje wincentyńskie starały się tym dziewczętom i kobietom przychodzić z pomocą duchową i materialną. Organizowały kasy zapomogowe, walczyły z literaturą brukową, zakładały biblioteki z literaturą katolicką. Duchowość tych organizacji miała wpływ na powstanie dwóch żeńskich zgromadzeń: marianek i ja-dwizanek.

Ks. Spiske był znakomitym współpracownikiem ks. Józefa Wiecka tak w dziedzinie duszpasterskiej, społecznej, jak i organizacyjnej.

W 1848 r. ks. Józef Wieck zlecił mu kierowanie Związkiem Katolickich Kobiet Zamężnych oraz Panien. Związek ten nosił *patrocinium* Patronki Śląska – św. Jadwigi († 1243), patronki jego rodzinnej parafii. Działał na zasadach Stowarzyszenia Konferencji św. Wincentego à Paulo. Stał się on duszą Jego aktywności. Należało do niego około 3000 członkiń, które – obok celów dewocyjnych – realizowały na szeroką skalę pomoc społeczną dla ubogich wdów, sierot, rzemieślników i więźniów. Protestantki rząd pruski nie przejawiał żadnej inicjatywy w zakresie rozwiązywania nabrzmiewających problemów społecznych. Totalne poświęcenie się ks. Roberta Spiskego biednym, sierotom, dzieciom ulicy, było powodem, iż już za życia przyłgnał do niego tytuł Apostoła Wrocławia.

Z tego Stowarzyszenia wyłoniło się w dniu 14 VI 1859 r. Zgromadzenie Sióstr św. Jadwigi, Najczystszej Niepokalanej Dziewicy i Bożej Rodzicielki Maryi, oparte na regule św. Augustyna dla członków

III Zakonu, które zapisało jedną z najwspanialszych kart w historii Śląska, Niemiec, Czech, Austrii, Polski, Białorusi.

Współpraca ks. Roberta Spiskego z proboszczem ks. dr. Józefem Wieckiem, była zbudowaniem dla parafian. Różnili się charakterem, ale jednoczyły ich wspólne cele jak najlepiej pojętej służby Bogu i ludziom. Ta harmonijna współpraca miała wpływ na frekwencję wiernych w czasie nabożeństw oraz na budzenie powołań do stanu kapłańskiego. Do kościoła Najświętszej Maryi Panny na Piasku przychodzili nie tylko parafianie, ale wierni z całego Wrocławia i nawet okolic. Tutaj mogli wysłuchać dobrego kazania, a w konfesjonale znaleźć dobrą radę i pomoc.

Ks. doc. dr Józef Wiek i ks. kuratus Robert Spiske mówili kazania tematyczne według wspólnie ustalonego planu. Każde kazanie – niezależnie od tego, kto je wygłaszał, czy ks. proboszcz Józef Wiek, czy ks. Spiske, było kontynuacją poprzedniego.

W podobny sposób współpracowali razem w duszpasterstwie, szczególnie ludzi chorych, oraz w katechizacji dzieci i młodzieży. Ks. Robert Spiske troszczył się nade wszystko o duchową formację młodzieży. Zabiegał o to, aby ona zdobyła odpowiadający jej uzdolnieniom zawód. W szczególny sposób opiekował się ks. Spiske tą młodzieżą, która zdradzała powołanie do stanu kapłańskiego.

Ks. Robert Spiske pomógł swemu przyjacielowi ks. Józefowi Wiekowi w założeniu i prowadzeniu Związku Katolickiego Wschodu, Katolickiego Związku Rzemieślniczego, Związku św. Wincentego à Paulo, Katolickiej Biblioteki oraz internatu dla dzieci.

W 1863 r. ks. Józef Wiek założył we Wrocławiu czasopismo „Breslauer Hausblätter für das Volk Breslau”. Ukazywało się ono początkowo dwa razy w tygodniu; od dnia 1 IV 1869 roku zostało przekształcone w dziennik „Schlesische Volkszeitung”. Dziennik ten stał się największym organem prasowym katolików we wschodniej części Niemiec. Jednakże ogromna aktywność ks. dr. Józefa Wiecka osłabiła z czasem jego siły. W dniu 8 II 1863 r. wziął roczny urlop. W funkcjach proboszcza zastępował ks. kuratus Robert Spiske.

Kiedy w dniu 6 V 1875 roku abp dr Heinrich Förster, zagrożony przez rząd pruski aresztowaniem, udał się do austriackiej części diecezji, wówczas mianował ks. Roberta Spiskego dziekanem i zlecił mu troskę o duszpasterstwo we Wrocławiu. Po jego śmierci w Janowej Górze w dniu 20 X 1881 r. ks. Robert Spiske powitał jego doczesne szczątki na dworcu kolejowym we Wrocławiu w otoczeniu duchowieństwa, władz miejskich, szkół, stowarzyszeń. Kazanie w czasie

uroczystości pogrzebowych w katedrze, w dniu 26 X 1881 wygłosił ks. doc. dr J. Wieck jako kaznodzieja katedralny.

Ks. doc. dr J. Wieck przyczynił się przez swe kazania do osłabienia herezji na Śląsku w drugiej połowie XIX wieku, a szczególnie ruchu neologów (*Deutschkatholizismus*). W latach 1850-1857 opublikował trzy książki ze swymi kazaniami. Po ks. Robercie Spiske zachowało się 527 kazań w rękopisie. Znajdują się ona w Archiwum Prowincjalnym Sióstr św. Jadwigi we Wrocławiu.

Ks. prałat Robert Spiske zmarł w opinii świętości we Wrocławiu w dniu 5 III 1888 r., po bardzo pracowitym dniu, po modlitwie brewiarzowej i absolucji kapłańskiej. Dzięki niestrudzonym zabiegom ks. kardynała dr. Henryka Gulbinowicza oraz matki generalnej sióstr św. Jadwigi Michaeli Andörfer i siostry prowincjalnej Weroniki Kucharskiej doszło do w dniu 14 VI 1995 r. do rozpoczęcia jego procesu beatyfikacyjnego na szczeblu diecezjalnym. Proces ten zakończył się w 2000 roku.

W ostatniej już fazie znajduje się na szczeblu apostolskim. W najbliższym czasie należy oczekiwać jego beatyfikacji.

Ks. doc. dr J. Wieck zmarł w dniu 9 II 1903 roku jako oficjał i kanonik scholastyk. Został pochowany w podziemiach katedry wrocławskiej.